

A KÉT BLUMHARDT

ÍRTA:
MÁKKUS JENŐ
REF. S. LELKÉSZ.

*„Aki mindig megalázza és a porig
hajtja magát, csak az kedves Istennek.“
Blumhardt Chr.*

A Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség
„Szövétnek“ kiadóhivatalának kiadása,

Nyomatott Oszeszly M. Viktor könyvnyomdájában
Csurgón. 1930.

KEDVES SZÜLEIMNEK.

ELŐSZÓ.

A keresztyénség története nagyon sokszor nem annyira az egyház és az egyházi intézmények, mint inkább nagy személyiségek erőfeszítésének a története. Ezeket mindig legalább egy emberöltővel később veszik észre és értékelik. A keresztyénség utóbbi évszázada is ilyen. Ez a kor nem egy nagy személyiséget termelt ki, akik úgy magaslanak ki a tömegből, mint a templomok tornyai az egyforma házak soraiból. Legtöbbnyire idegenül, elhagyatva, meg nem értve, vagy félreérte folytatták gigantikus harcukat Isten országáért. E nagy személyiségek sorában a legnagyobbak között áll a két Blumhardt: apa és fiú. Alakjuk a jelenkor előtt még ködbe vész, de már csillognak arcukon a sugarak, amelyek életüknek a jövendőben felragyogó fényét jelzik. Olyanok ők, akik tudtak várni, bizonyossággal várni s várakozásuk hagy bizonyosságában oda tudták szentelni életüket maradék nélkül egy felséges reménységnak: Isten országa megvalósulásának. Egy világa katasztrófa után, akkor, amikor mindig tisztában látjuk, hogy Isten országának egyéneket, társadalmat, nemzeti és nemzetközi életet átalakító hatalma kell, hogy nyilvánvalóvá legyen közöttünk s hogy az emberriség számára nincs más reménység, mint ez, jó nekünk világosságot és erőt meríteni olyan hősök életéből, akik

diadalmas bátorsággal és önmagukat elégető hűséggel harcoltak ezért a reménységért. A ránk következő kornak Möttlingen és Bad Boll nagy zarándokhelyei lesznek, amelyeken világot megmentő erőket szívhat magába az emberi lélek, a két Blumhardt pedig lobogó fényű fáklyái, amelyek megvilágítják az utat, amelyen járnunk kell s amelyen Krisztus eljön hozzánk. Az új világ reformátorai ők, Jézus Krisztus jó vitézei.

Ez a dolgozat arra törekszik, hogy e két hősnek életében a nagyságot, a mélységet és a kegyelem fen-ségét elénk állítsa. Bizonyos, hogy a Krisztust kereső, vagy a Krisztust már megtalált lelkek megerősödve és meggazdagodva teszik le e könyvet s ha elolvasták, újra meg újra visszatérnek a két Blumhardthoz. Meg-látják, hogy a keresztyénségnek még nincs vége, nagy harcának még a kezdetén áll és itt az alkalmatos idő az Isten országáért való harcra: Jézus Krisztus Úr és uralkodni akar. Kedves tanítványomnak a két Blum-hardttal rokon lélekkel átitatott dolgozatát s abban e két csordultig megtelt „cserépedényt“ szeretettel aján-lom azoknak figyelmébe, akik hisznek, hogy megerősödjenek és azoknak, akik nem hisznek, hogy higyjenek.

Dr. VASS VINCE.

BEVEZETÉS.

A következőkben két német lelkész életéről és theologiájáról lesz szó. Azt hiszem, nagyrészen még ismeretlenek. Nem is csoda. Hisz nem nagyvárosok székesegyházaiban hirdették az Igét s nevük nem ékeskedhetett egyetemi professzorság igézetes címével. Lelkészek voltak. Olyanok, mint ma is sokan vannak. Kisebb helyeken élnek, de nevüköt emlegetik, ahol a nyomorúság és kárhozat ördögei jónak láttak takarodót fúvatni.

Lelkészek voltak. Hirdették az Igét, hittek is abban, aki az Ige által szólott. Nemcsak elhitték, hogy *van* Isten, *él* Krisztus s a lélek nemesak az első pünkösdl Lelke, hanem mindeneknek a következményeit „vaslogikával“ levonták és élték az evangéliumot úgy, hogy az evangélium élt bennük.

A hit életének van egy hátránya, ha szavakkal akarjuk kifejezni. Azonnal *tan* alakot látszik ölteni. S mint tan — természetesen — a tudomány eszközeivel kezelhető, sőt: kezelendő, tehát bírálható is.

Mivel azonban a kifejezés itt csak szükségszerű öltözöt, amelyben a tartalom megjelenik, a bírálatra nem érzem magamat hivatva s nem is gyakorolom.

A két Blumhardt egyformán rezonál a Lélek fuvalatára, azért theologiájukat (a Krisztusi élet szavakkal való kifejezése) együttes feldolgozásban adom. Ami külöombség lenne közöttük, azt megtaláljuk majd a két személyiség életének rövid ismertetésében.

BLUMHARDT JOHANN CHRISTOPH.

A sváb pietizmus talaján, Stuttgartban született. A pietizmus szellemének megfelelően erősen bibliás szellem ölelte körül szülői házában. Tizenkét éves korában már kétszer olvasta át a bibliát. Az élet nehézségeit egészen fiatal korában megízlelte. Keze munkájával segít, hogy szüleinek ne kelljen szükös napokat látni. A konfirmáció után, 14 éves korában egyházi szolgálatba lépett. Lelkésznek indult. Schöenthalba került, egy szemináriumba, ahol az egyetemre készítik elő. Egyetemi tanulmányait Tübingenben végezte. Itt már bontogatja benne szárnyait a Lélek, már megmutatja egy-egy imameghallgatással, hogy Blumhardtban új apostoli korszak köszönt a világra. „Gyakran tapasztaltam imádságaim figyelemre méltó meghallgatását, amelyek engemet Istenhez való élő bizalmamban minden jobban megerősítettek“,¹⁾ írja tübingeni diákkorában. A biblia mellett a reformáció, különösen Luther irataival foglalkozott.

Theológiai tanulmányainak befejezése után Dürrmenzenben segédlelkész, Bázelban a Missionshausban tanító. Majd Iptingenbe kerül.

Iptingenben már bontakozik az igazi Blumhardt, aki csak Istennek akar engedni. Innen így készül el: „Nem akarok többé Istennek útjába állani, ha Ő egy bizonyos helyen akar engem látni. Itt vagyok, O vezessen oda,

¹⁾ Zündel: J. Ch. Blumhardt 22. ol.

ahova akar; nekem most már, — dicséret és hálá Isteninek — semmit sem kell tennem, hanem Néki, Néki egyedül kell minden elvégezni. így nyertem a legjobb tanácsot s vidáman várak mindenre, ami következik.“¹⁾ Iptingenben felkeresik többen a szomszéd gyülekezetekből, hogy prédkációit meghallgassák, amint menyasszonyához irt leveléből kitűnik. Nevének terjedésével együtt jön eszköz-voltának meglátása. „Ki vagyok én, nyomorult féreg, akit az Úr ilyen eszköznek hasznát? Majd minden prédkációjával emelkedik bennem arranemvalóságomnak és méltatlanságomnak érzése és mégis mindig messzebb terjed az Ige hatása.”²⁾ „Gyakran az a gondolatom támad, hogy ez volt lelkipásztorkodásom legszebb ideje; legalább is alig van szivem Iestől a jövő számára hasonló áldást kérni, mert majdnem úgy tűnik fel, mintha ez az idő a Kegyelem olyan rendkívüli ideje lett volna, amilyent Isten bölcs szándékai-ból csak gyéren engedélyez az embereknek.”³⁾

Amikor új állomása, Möttlingen felé indul, az Úr áldásának különös érzését hordja szívében. Az előbbi bártortalanság kezd fogyatkozni, vagy már el is fogyott, mert érzi, hogy minden sikerült neki, amit csak gondolt vagy kívánt, sőt az eredmény nagyon is felülmúltá várakozását. Tudja már, hogy az Úr keze mindenütt felette van.

Möttlingenben eleinte nehéz a helyzete. Az elődje, Barth, elsőrangú szónok volt, akinél az evangélium hirdetése szellemdús, költői lendülettel hangzott, mig Blumhardt-nál nagyon egyszerűen csendülött meg. De nagyon istenesen. S nemcsak a szószéken, hanem az életben is. Igehirdetése

¹⁾ Zündel:). Chr. Blumhardt 40.1. ²⁾ U. ott 80.1. ³⁾ U. ott 82. 1.

erőnek a megmutatása, elsősorban önmagán demonstrálva. Az 1858-43. közti tífusz és nyavalayatöréses járvány alkalmával a parochián konyhát állítatt fel, hogy a nép célszerű eleltek kaphasson.

Mindez azonban csak bevezetés. Csak sejtetés, csak fátyolon keresztül való megnézni engedése az isteni hatalomnak és annak, hogy ez a hatalom nemcsak *volt*, nemcsak *működött*, nemcsak *látták* az emberek dicsőségét, nemcsak emlék ma, nemcsak kegyeletes zarándokhely, ahová a lélek vasárnapjaiban el kell zarándokolni, amiben csak gyönyörködni, aminek szépségétől csak elbájoltatni kell az embernek magát, hanem *valóság, van, él, hat.* „Istennek a legfenségesebb hatalma, amelyhez eddig is tartotta magát, olyan nagyságban és elevenségen jelent meg neki, amily nagyságban hosszú idő óta alig tapasztalhatta.”¹⁾

Ehhez a látáshoz a kiinduló pont Dittus Gottliebin különös betegségi rohamai voltak. Gottliebin idegen hatalmak zavaró befolyását érezte testében. A hozzáartozók úgy mondták, hogy Gottliebin gyakran látja egy 2 évvel ezelőtt meghalt möttingeni asszonynak az alakját, karján egy halott gyermekkel. Ez az asszony mindig Gottliebin ágya előtt állt egy bizonyos helyen és ezeket a szavakat ismételte: „Nyugalmat akarok.”²⁾ A dolog azonban hovatovább mind erősebben fejlődött s Gottliebin nagyon sokat szenvedett ebben a háborgatásban. Blumhardt eleinte nem látszott a dolgot komolyan venni, később azonban, mint lelkipásztor kötelezve érezte magát a közbelépésre. Blumhardt az Úrral élt, Benne bízott s nem legutolsó menedék-

¹⁾ Zündel: J. Chr. Bl. 107, 1, ²⁾ Ugyanott 113. 1.

ként szokott hozzáfordulni. Úgy láta, hogy valami démoni hatalom szerepel a játékban. Megkezdődött a harc. Nem a „test és vér“ harca, hanem a mélység szellemének harca a Megváltóval. Blumhardt nem próbálkozik emberi gyógy-pilulákkal. Istennek odaadta magát egészen s imádságával csatornát épített, amelyen Krisztus ereje beleléphetett a világba. Hosszú volt s nehéz volt a küzdelem. S a vége Gottliebin hangos diadalkiáltása: „Jézus Győztes! Jézus Győztes!“¹⁾

Azt jelenti ez, hogy a mennyben, a földön, a föld alatt, nincs más hatalom, mint Jézus. Azt jelenti, hogy az apostolok által a sötétség hatalmasságának nevezett szellemiség Krisztusban legyőzetet.

Nem lehet ezt psichológiaileg, pathológiaileg, avagy érzés- és ideghullámzásokként megmagyarázni, nem új theológia ez, nem egy szellemvilág rajza, hanem annak a tanúbizonysága: Istennek mindenek lehetségesek. Annak a demonstrációja ez s a többi csoda, hogy Isten nem elmélet, nem érzés vagy akarat elindításokkal biztató Valaki, hanem Valaki, aki szuverén, tölünk végletes magasságban él, hozzáink in concreto semmi sem fűzi s mégis keresi velünk a kapcsolatot, a közösséget, Ő abszolút tisztaág s mégis kivan bennünket, tisztálatanokat.

Blumhardt lelke mélyén ebben a küzdelemben mély vágyakozás érlelődik meg. Kimondhatatlan vágyakozás Isten országa után. Gottliebin gyógyulása után folytatja a küzdelmet ennek az országnak elközelgetéséért. Keresztelő Jánosként hangzik a szava: „Térjtek meg!“ Nem keve-

¹⁾) Zündel: J, Chr. B1. 144. l.

Eddigi életfolyásának eseményei megéreztették vele az Úr közelségét. Jézust nemcsak mint feltámadottat ismerte meg, hanem mint aki él, Úr, győztes s még inkább úgy, mint aki jönni akar. Az időben sokszor csalódott, de reménységét egy percre sem vesztette el. Krisztusban csak irgalmasságot látott. Nem tudott hinni olyan Jézus-eljövételben, amelyik a világ megemészésével járt volna.

Az Isten országára vonatkozólag, amely Krisztus idejében mutatkozott, legfontosabb megállapítása az volt, hogy annak mozgató idege, a Lélek, mely a tanítványoknak osztályrésze volt, visszahúzódott. Hitte, hogy az ő mozgalma csak úgy haladhat előre, ha valami történik, még pedig ha a Lélek a magasságból újra kiöntetik. A Szentlélek új kiöntetése nélkül a mozgalom csak egy kor szak hulláma lesz, amelyik a régebbi, más szellemi mozgalmakkal együtt, nyom s eredmény nélkül eltűnik.

A múlt század Simeonja üdvöt vár, fényt vár az összes népek számára, a pogányok számára is. Jóel 228-32. áll várakozásainak központjában. Vár mindenkorra, ami a prófétáknak megírta a kegyelem csodálatos idejére, amelyre ről Ézsaiás 40-66, azután Ezékiel, Hóseás szóla: „És több jóval leszek, mint első napjaitokban.“ (Ezek. 36.11.) — Ez az Úr lénye. Az antikrisztussal a jövőt illetőleg nem foglalkozott, csak azzal, amit könyörgésének és várakozásának tárgyává tudott tenni.

Krisztus visszajövetele volt küzdelmeinek a célja. Számára a keresztyénség nem befejezett megváltás, nem kész valami. Csak akkor lesz befejezett, ha Krisztus utolsó győzelmet kivívta. Ez a reménység egész életén át mélyen

uralkodott benne. Látta, hogy nem egynek kell itt sikra szállni s az egyénnek nem individuumként kell harcolnia, hanem mint egy nagy közösség tagjának. Hiszi, hogy amitő átélt, tapasztalt, az a közelű időben az egész egyház élménye lesz, az egész emberiségé. Az egyházat nem akarta reformálni, azt szerette volna, ha az egyházak az Úrnak készségesen szolgálnak.¹⁾

Mint ember, eredeti, szabad, őszinte megnyilatkozás, semmi csinált, erőszakolt nagyképüködés, minden önkénytelenül, szabadon tör elő lelkéből. Vidám, jókedvű. „Az embernek kétszer kell megtérnie, először a (bűnös) természeti embertől a lelki emberhez és azután ismét a lelki embertől a (szent, isteni) természetessé.“²⁾

Möttlingenben nyugvóponthoz érkezett a mozgalom s a várt előhaladás nem következett el. Hogy egészen a célért dolgozzon, átmegy Bad-Bollba. Egy nagyszerű kastélyt rendez be. (Nem a saját pénzén vette.) Megnyitja kapuit a világ lelki és testi betegei előtt. S az emberek egész Európából sereglenek ide s úgy élnek itt, mint Blumhardt nagy családjának tagjai, alávetve magukat a pontos házirendnek. Részt vesznek a reggeli áhítaton, részt az estelin, nem a pietizmus konventikulumaihoz hasonló társaságot képezvén, hanem olyan közösséget, amelyben nyoma sincs az egészségtelennek, a természetellenesnek, a pietistáskodásnak, — írja egyik vendég. Bollban képviselve vannak a legkülönbözőbb társadalmi osztályok s itt nem érezsenki felsőbbséget, sem pedig alacsonyrendűséget. „Mind ezt mesterműnek nevezhetnénk, ha nem volna sokkal ma-

¹⁾) Zündel: J. Chr. Bl. 247. I. ²⁾) Ugyanott 254. 1.

gasabb; ez az életbe átültetett keresztyénség. Itt minden szent olyan emberi s minden emberi annyira fénylik, hogy benne élve azt gondolhatná az ember, hogy nem is lehet másként.“¹⁾

Boll állandóan tele van segítséget keresőkkel. S nincs egy sem, aki meg ne találná, ami neki hiányzik. Ezenkívül naponként sok helyről levélbeli kopogtatás hallatszik a kengyelem ajtójánál. Sürgős esetekben távirati utón is. S csak imádkozni kell Blumhardtnak s a kengyelem ajtója feltárul. Imádságára mindenig megnyílik a mennyei üdvösség zsilipje, mert imádsága nem mechanikusan használt eszköz, hanem háttérbe lépés, a hely szabaddá tétele, hogy csak egyedül az Úr maradjon, akitől segítség jöhessen. Imádkozik mindenkinnek a boldogságáért, mert mindenkinnek boldognak kell lennie.

Amíg csak testi ereje engedi, hordja Krisztus gyönyörűséges igáját. Amikor már nagyon gyenge, akkor is megtartja az istentiszteletet.

„Az Úr felfogja emelni áldó kezét és irgalmat ajándékoz minden népnek“, voltak utolsóelőtti szavai. Halála előtt fiához, Christoph-hoz fordul és e szavakkal adja át a harc folytatását: „Megáldalak a győzelemre!“²⁾

¹⁾) L. Zündel: J. Chr. Bl. 331-32. 1. ²⁾) Ugyanott.

BLUMHARDT CHRISTOPH.

„Megáldalak a győzelemre!“ Így indult el az ifjú Blumhardt tovább folytatni az atyai művet, helyesebben: e szavakkal hívta el Isten atyján keresztül a megkezdett küzdelem továbbharcolására. Az atyjától elkezdtett munkát úgy folytatja, hogy azt egészen felveszi, hogy önmagát egészen odaadja annak. Merészebb, mint apja. Nem marad meg az egyház korlátai között. Az egyházban nem lát mászt, mint pártot, mint egy bizonyos theologiai irányzat realizálódását, amelyben emberi rendszerek, theoriák, szimbolumok, fontosabbak Isten országánál. Isten országa — semmi más, amiért dolgozik. Krisztus mindenütt: hogy az emberi élet minden nyomorúsága, bűnös szennyessége megszünjen. Küzd az emberi megöldöklésért, küzd, hogy minden, ami ádámi, meghaljon, hogy Isten, hogy Krisztus élhessen az emberben, hogy ura lehessen az *egész* embernek. Forradalmi fordulattal küzd az egyéni kegyeskedés ellen, minden ellen, ami elsősorban az egyén üdvösségeit, boldogulását szolgálja. „Isten és az Ő országa, nem nem pedig az önnön boldogság utáni vágy az, amin itt a dolog megfordul.¹⁾ Az a célja, hogy *Isten* vezessen, s többé nem az emberi gazdagság (nemcsak anyagi, testi), nem Bad-Boll, hanem csak Isten. Nem egy bolli keresztyénséget akar, sőt inkább őrizkedik attól, hogy Boll egy

¹⁾ W Wege, XV. évf. 16. 1.

új szektát, vagy egyházat jelentsen. Ezért beszél, ezért cselekszik, nem úgy mint mások, hanem Isten megbízatásából, (Thurneysen) és úgy él és úgy küzd, mint aki önmagáért és önmagának semmit sem akar. — Érezte, hogy a möttingeni mozgalom, csak nagyon kicsiny jelenség a látható világra nézve, annál intenzívebb azonban az ő számára. A möttingeni parochián felgyült fény megismertetett vele valamit Isten irgalmának, világot átölelő szebetének nagyságából, szentségéből.¹⁾

Mig apja a sötétség hatalmaival küzd, démonokkal» ő a testtel és a vérrel veszi fel a harcot. „A sátán ellen megtudtok állni az én nevemben, a pokol ellenében is és a halál ellenében is... de előttem nem állhattok meg, ha én nem lehetek egészen bennetek. Most ismertük meg csak igazán a test (Fleisch) roppant nagy akadályát. Mi most már többé nem a sötétség hatalmaival harcolunk, hanem önmagunk ellen, hogy Jézus fölöttünk és bennünk is ural-kodjék, amint uralkodik minden hatalmasságon, fejedelem-ségen és felsőbbségen, amelyek a mennyben, földön és a föld alatt vannak.”²⁾ A küzdelem végpontjában Isten országa van. Isten országa nem az, amit az emberi talajon és emberi fejlődésben lévő egyházak mutatnak, hanem Isten országa új teremtés lesz. Dogmatikai tételek, szervezeti be-rendezkedés, vallásos szokások, ennek a célnak, Isten országának alá kell, hogy legyenek rendelve, ezek mind másodrangú tényezők, s ezeknek minden meg kell változni, ha a cél mást követel.

Hiszi és reméli a Szentlélek újra való kitöltetését, de

¹⁾ Blumhardt. Gedanken. 12. 1. 2) Ugyanott 95. l.

míg apja hirtelenül leszállva gondolja eljönni, őszerinte „jön anélkül, hogy az emberek észrevennék; csupán az »okos szüzeké veszik észre.“¹⁾

Az ifjú Blumhardt reménye világosabb, határozottabb, alacsonyrendű kívánságuktól mentesebb s ezért messzebb-menő, merészebb. De csak az útra vonatkozólag tér el atyától, a cél ugyanaz marad.^{“2)}

Isten országa ... ország, hol emberi ítéletek mind dőreségeknek tetszenek, hol nem áll többé fenn semmiféle korlátozás, hol újra valóság Krisztus, hol újra hangzik a hívása minden *bűnöshöz* (jól jegyezzük meg: *bűnöshöz*), hol mint orvost meglátjuk őt, aki a betegekhez (nem az egészségesekhez), a testi betegekhez is, a lelkei betegekhez is jött, hol a keresztyénség arisztokratizmusa —mint tisztán világi, — szemét lesz. Isten országa: ország, hol a világ bolondjai, a világ erőtelenei, a világ nemtelenjei, megvetettjei, a semmikérnek majd valamit. Ilyen Istenországért küzd ő és sátáni hangoknak állítja azokat a hangokat, amelyek őt arra felécsalogatják, hogy a gazdagokra, a hatalmasokra, a társadalom magaspontján állókra támaszkodjék. „Utolsó lélezetemig a bűnösökért, a nyomorultakért, a kitaszítottakért akarok küzdeni.“³⁾ Innen érthető, ha egyszer csak a parlamentben látjuk a szociáldemokraták padjaiban, mint szociál-demokrata képviselőt.

Nem elveiknek teljessége vonja Blumhardtot a szociáldemokratákhöz. Egy nagy akarást lát bennük, hogy az ember életének adják meg a legnagyobb jelentőségét, amit

¹⁾ Chr. Bl. V. Rech Gottes 300. 1*. ²⁾ Chr. Bl. Gedanken. 60. 1.

³⁾ Neue Wege XV. évf. 139. 1.

különben a pénz és a birtok élvez. Még valami mászt. Látta, hogy a szociáldemokratáknak, a „hitetleneknek“ kell kimondani Isten gondolatait, mert „a hívő keresztyének“ nem vették komolyan, sőt kinevették azt a kérdést, hogyan törlölhetjük el a háborút? Isten gondolatait veszi itt észre, ép úgy, mint kora más kérdéseiben: hogyan lehet az ember ember, hogyan jöhetnek az emberek egymással olyan viszonyba, hogy a földi élet elviselhető legyen? Hogyan lehetséges béke az emberek között?¹⁾ Az a szellemi törekvés vonja a szociáldemokratákhöz, amelyik mindenkinél egyenlő jogot akar adni. Nem politikából csinálja meg ezt a lépést. Az ő politikája is: Jézus. S Jézussal érezve mondja: „Mi mindig a professzorokban, vagy mindenféle magas Szellemekben reménykedünk. Jézus a proletároktól vár, a megvetett néptől, amelyet király és császár nem vesznek észre, amivel csak játszanak, ami csak játékszer az uralmon lévők kezében, ott látja Jézus a megújhodás kezdetét. Akarjuk őt követni? Ott kell Jézusról bizonyásot tenni.“²⁾ Ott, ahol a lenézettek, ott, ahol a kitaszítottak vannak, ott van Jézus Krisztus mennyországa, ott keressük mi őt, ott legyen a szívünk, oda kell az energiánkat fordítani és akkor meglátjuk, milyen erő van Jézusban.“³⁾

„Blumhardt lépése felett, amikor ez megtörtént, sokat beszéltek és ítéleztek. Alapjában a dolog egyszerű Ha igaz, hogy Isten a világot szereti, nem azért, mert a világ jó, hanem mivel Isten szeretete feltéteknélküli, alapnélküli szeretet, akkor a világ is az ő egészen világ — mivoltá-

¹⁾) Chr. Bl. V. Rech Gottes 38 1. ²⁾) Neue Wege XV. évf. 138. I.

³⁾) Ugyanott 139. 1.

ban feltétel nélkül, — alap nélkül s kivétel nélkül Istené. De ezt meg kell a világnak mondani... Hogyan tehette volna ó ezt jobban, mint úgy, hogy maga *oda* ment, ahol a világ Istenről legmesszebb eltávolodott s mint tudta volna ezt másként tenni, mint hogy közben ó maga *oda* *ment*. És pedig anélkül, hogy megvizsgálta volna, megértik-e? Mindenek előtt anélkül, hogy önmagát, mint a jobbat, a mást, a kegyesebbet a világtól megkülönböztetné, hanem ellenkezőleg, magát minden jobbsága s annak dacára, hogy más volt, ezzel a világgal szolidárisnak jelentette ki. így lett ó »elvtárs« (Genosse) az »elvtársak« között. Ebben a lépésben semmi mást nem kell látni, mint az akkor időnek és helyzetnek megfelelőleg annak a reális demonstrációját, amire Blumhardt életét feltette. Isten minden ember iránt való szeretetét. Istennek a világgal szemben való álláspontját, a reformáció nyelvén kifejezve: a bűnösnek nem cselekedetekből, hanem egyedül hitból való megigazulását. Míg az egyház a megigazulás igéitől volt tuláradott, addig ott Bollban ezek az igék megerősítettek.

A bámulat és rémület, amit ez a lépés az egyházi körökben kiváltott, mutatja, hogy milyen kevéssé vették komolyan az egyházi körök saját szavaikat. Most, amikor az egyház Blumhardt lépése által a kérdés elé állíttattott: testvéreidet látod-e az egyháziatlan, Istenről is elidegenedett emberekben, visszarettent és arról kezdett beszélni, hogy Blumhardt nem veszi komolyan a bűnt, ami a szocialistáknál különösen nagy mértékben található. Igen, a bűnt Blumhardt nem vette olyan komolyan, mint a rajtunk könyörülő isteni szeretetet... Lehetne természetesen megfon-

dítva is mondani: Blumhardt a nép elveszettségét és bűneit oly komolyan vette, hogy semmi mástól nem igérkezett segítség, csak az isteni megbocsátásnak és szeretetnek kéz-zelfogható demonstrációjától.“¹⁾

Ezért mentő a szociáldemokratákhoz. Ő maga nem lett szociáldemokrata. Lépése megmaradt demonstrációnak. Az egyház Németországban a császárság szolgája volt. Az államtól élt, tehát az államnak élt. Papjai a császári kegybódító langyosságában fürödhettek s ezért a hatalom választottjainak munkájára önhatalmúlag rányomták az isteni pecsétet.

A munkásság ezalatt jogtalanul szenvedett. Az egyház keresztyénsége csak addig tartott, amíg a templomban beszélni kellett róla. Az evangélium a szegényeknek nem prédkáltatott. Átokkal és papi dörgedelmekkel intézték el őket, hazá és egyházzellenesnek állítva mindenjárat. Elfelejtették, hogy épen Krisztus anyaszentegyháza hanyagolta el őket. Elfelejtették az evangéliumot, hogy ott van legközelebb a kegyelem, ahol legnagyobb az Istenről való elesés, hogy Krisztus azokat tartja boldogoknak, akik nemcsak anyagi-lag, de szellemileg is szegények, elhanyagoltak, semmibevettek. És mikor Blumhardt közéjük lép, mint Jézus a szenvedők közé, mikor magát a »proletárok barátjának« mutatja, az új-kori protestáns keresztyénség farizeizmusá megfosztja lelkészzi oklevelétől, mivel keresztet nem lehet ácsolni a »felvilágosodás« korában.

Így élt ez a bolli lelkész, sohasem csüggédve, ha

¹⁾ Tumeysen: Chr. Blumhardt. 83-84 1.

emberekben csalódni kellett, nem veszítve el mély hitét akkor sem, amikor az Atya szelíd szavai helyett keresztyén kezektől kioltott életek világot reszkedtető vonaglása hasított bele az isteni szeretet bűbájosakkordjaiba.

*

* * *

A következőkben szeretném felnyitni ezt a leksi kincstárt, amit ők az Istennel való életük drága ajándékaképen reánk hagytak. Mint eddig is tettem, engedem egészen őket beszélni, többé nem magukról, hanem arról, amit átéltek.

Egyetlen okvetlenül számolnunk kell. Olyan üdén és frissen nem fog csergedezni e sorokban a Lélek, mint Blumhardték munkáiban: Ugyebár ahhoz, hogy visszatudjam adni (bármennyire háttérben állok is), először az én lelkivilágomon is át kellett ennek szűrődnie, tehát veszített ezzel eredetiségből. Mindent elkövettettem, hogy énemet ne engedjem szóhoz jutni, hogy csak csatorna legyek, amelyen leföllyön a két Blumhardt-lélek isteni permetegje. Tudom, hogy dolgozatomban a két egymásba ömlő ősforrás életvize nincsen meg természetes mivoltában, hogy tárgyalásom korsó, amellyel csak izlelésre adhatok egy italnyit, de ha ez igazán sikerül, célomat elértem s áldom érte az én Uramat.

* * *

A két Blumhardt tulajdonképpeni theológiát, mint más theológusok tették, nem adott. Nem a tudományos gondolkozás eszközeivel fejezték ki, ami számukra élet lett, nem filozofálták el Istenről való ismeretüket, hanem úgy mondanak el minden, mint két magasabb képesítést nyert

»laikus« tette volna. S a theológia náluk mégis a legnagyobb fényben csillog. Theológiának kell neveznem t. i. azt a beszélgetést is, amiben isten-élményről, az ő szeretetének és kegyelmének megtapasztalásáról lesz szó, anélkül, hogy az emberi értelem tudományos kategóriáiba kényszeritenők bele ezt az ismeretet. Igyekezem ezt a blumhardti jellemvonást szem előtt tartani s csak egy-két helyen szakítom meg az élet zuhogását áttekinthetőség céljából berakott címekkel.

ISTEN.

Annyit ér minden theológia, amennyit az Isten eszméje.

»A mi Istenünk... Jehova Isten, aki Ábrahámnak azt mondta: Menj ki a te házadból és a te otthonodból, egy földet mutatok neked, ahol lakni fogsz. Jehova azt kívánja tőle, hogy fiát áldozza meg, akármilyen kellemetlen is az, Jehova tüzzel és karddal, irgalommal és kegyelemmel. Jehova, aki minket soha nyugton nem hagy, aki emberi dolgok után egyáltalán nem kérdezősködik, aki irgalom nélkül elveti saját népét, ha ez nem akar neki szolgálni és aki végtelen atyai szeretettel intézkedik gyermekei felett. Jehova, aki csodát tesz a rémületben és a jótéteményekben, aki csodát művel a csendben és a semmiben, ahol azt gondoljuk, hogy semmi sem történik; aki csodát tesz úgy, hogy a népek forronganak és a jelek az égre jönnek, hogy a nap és a hold elveszti fényüket s az egész föld megremeg a kiáltás alatt: Az Úr jön megítélni az egész világot.«¹⁾)

Isten a legszentségesebb, aki tisztálannal sohasem keveredik el, akitől beszélni sincs nekünk jogunk, ha hasonlóan szentségesek nem vagyunk. Isten, a seregek Ura (Ezs. 24.23.) uralkodik a Sión hegyén és Jeruzsálemben. Isten a maga hatalmát követelő király, aki mindenhol a vezető principium akar lenni. Isten Úr, aki tölünk távol trónol, Úr, aki végtelenül nagy, minden átölelő, eget és

¹⁾) Turneysen; Chr. Blumhardt. 53-54.

földet körülvevő élet, akit nem tudunk felfogni. Túl él az idő és a tér formáin, nincs adva az ember számára, elgondolni, megismerni, emberi értelem számára megkonstruálni nem lehet, fényözönben lakik, hová az ember felszállni nem tud.

Mi csupán mondani tudjuk: Isten, de nem tudjuk elképzelni, hogy ezzel mit mondtunk. Isten Úr, akinek számára nincs lehetetlenség, aki egy »Legyen« szavával előhozta a mindeniséget, akinek igéi igazak és megállanak, ha a hegyek a tengerbe dőlnének is. Tűz, megtisztító és megemészítő tűz, akinek nincs szüksége emberi nyelv dicsőítésére, kinek hatalma nem lesz kisebb, ha a föld nem zeng is magasztalást nagy nevének. Utai egészen mások, mint az ember utai, gondolatai nem a mi gondolataink, előtte a kicsinyek fénylenek, emberi eszmék szolgálatába nem állítható, emberi célokra semmiképen fel nem használható Megismerni csak úgy lehet, ha megismerteti magát, kijelenti magát.

Jézusban jelentette ki magát, hol meglátjuk a világ Teremtőjét úgy, mint szerető Atyát. Jézusban azonban nem az Ő teljes istensége lépett a világba, hanem annyit mutatott meg magából, amennyire az embernek szüksége van, hogy isten-fiúi életet élhessen s amennyit az ember el tud hordozni. Krisztusban meglátjuk az isteni hatalmat, akinek egynehány odaadó szolgára s nem százerekre van szüksége, hogy önnön dicsőségét a világba belesugározza, aki egy Pál apostollal olyan sugárözönt öntött erre a földre, hogy a közel kétezer esztendőn keresztül millió- és millió szívét tudott izzásban tartani, aki egy emberrel, Jézussal

az egész teremtetség megváltását elvégeztette, akitől az ember nem tud szabadulni, ha szárnyai lennének s ezekkel a tenger túlsó partjaira repülne is. (139. zsoltár.) Isten mindenhol ott van s vezeti az embert minden akaratossága ellenére is, dicsősége ott ragyog a legnagyobb földi sötétségen is.

Eddig Blumhardték istenismérítének egyik oldaláról. A másik oldalon Isten szeretete csillog.

„Mit jelent Isten szeretete? Isten szeretete abban áll, hogy Fiát emberi testben elküldötte az Isten nélkül élőkhöz azzal az ígérettel: O a világ világossága, Ő a béke a földön... Isten szeretete határtalan és oly nagy, amily határtalan és nagy a népek világa és oly magas és mély, amily magas és mély a nyomorúság és amily hatalmas a halál...¹⁾ Isten szeretete a világ legbiztosabb realitása, ami soha meg nem szűnik, aminek kötelékei közül soha senki ki nem szabadulhat,

A legrosszabb ember is állandóan ennek a szeretetnek az ózonát lélegzi be. Az atyai szeretet állandóan meleg, aminek Krisztus elküldése a bizonyosága. Ebben a szeretetben a legnagyobb mértékben bízhatunk, sőt engednünk kell, hogy ez a szeretet, ami másként megbocsátó kegyelemnek is nevezhető, minél szabadabban érvényesüljön, hogy *csak* ez érvényesüljön, mert határtalan, s végül is minden nyomorúságtól megment s könyörület és gyönyör lesz azoknak is az osztályrésze, akik az Isten nélküli élet reménytelenségével húzzák nyomorúságuk sárbaragadt szerkerét. Ez a szeretet a világ mozgató alanya, ez a világ

¹⁾ Chr. Blumhardt: V. Rech Gottes 15. l.

értelme, amely a kereszten kézzel foghatóvá, mindenki számára hozzáférhetővé lett. Ez a szeretet ezerszer megkíséri a megmentést, mielőtt elítélne. Ha nem használ a rossz, megpróbálkozik jóval, türelemmel, várakozással. (!) De minden figyelmességgel, ha kell megrázó fordulatokkal, de minden oda irányulva, hogy az eltávozót visszatartsa, az elidegenedettet hazahívja, az engedetlent szerető fiúvá tegye.

Áldásait nem ejti le közvetlenül az égből, hanem személyeket hív el, azoknak munkálására. Az ő erői minden egyformán a világban lévők, s ha a világ az isteni szeretet forrásága dacára is szeretetlenség dermesztő hidegségében sínylődik, az kizárolag az emberek bűne, akik nem nyitják meg lelküket e szeretet számára, akik nem tagadják meg magukat egészen, akik Isten után semmit nem érdeklődnek s mégis javainak teljességét szeretnék bírni. Ezért halott a ma gyermekének Isten. Ezért lett puszta fogalom, üres frázis, realitást nélkülöző gondolat, mert nem akad valaki, egy sem, akiben hozzáink jöhetszne, nem akad, aki kijelentéseit, a való világban keresné: hanem mindenki az emberi értékeszféra határain kívülre szeretné e kijelentés megnyilatkozásait korlátozni, holott Isten munkál a világ szentebb és jobb gondolataiban, a szellemi élet látszólagos csendjében is.

A mennyei Atya nincs messze a világtól. Amily magasan van a világ felett, épen annyira a világban van, olyan közel áll a világhoz, mint két barát egymáshoz. Ezért félre a sátántól való félelemmel, mert annak Istennel szemben nincs hatalma, Isten elől úgy elmenekül, mint az éj a nap elől. A sötétség is Istantól függ, Istantól jött a halál, mint a bűn zsoldja. „Ezért az egész világ Isten kezében van.

Az *egész* világ. Nincs két világ, az egyik Isten kezében, a másik nem Isten kezében, nincs két ember-típus, az egyik Isten uralma alatt, a másik Isten akaratán kívül, nem, ott is, ahol teljes sötétség van, Isten egyedül az Úr.^{“1”}) —A Sátán, a gonosz angyalok, a sötétség világában az élet ugyan olyan, hogy könnyen megfertőzi és halálra viszi azokat, kik engednek neki, de a bűn és halál uralma alatt lévő terület is Istené s az övé is marad. „Minden egyes sátánnak szeretném megmondani: Istené vagy te Sátán, nem tudsz megmoccanni, egyetlen ujjadat sem tudod megmozdítani, Istené vagy!“^{“2”})

Minden a mi Istenünké! minden! Ha az emberek ezzel élnek, akkor a sötétség ragyogás, — ha az emberek csak Istenben hisznek s nem hisznek a Sátánok egész sorozatában, akkor Isten *valóban* Úr minden.

¹) »Neue Wege« XV. évf. 225. 1. ²) Ugyanott.

AZ EMBER.

(Az emberről, keresztyénségről, egyháizról.)

Isten és az ember egymástól nem választhatók el, nem azért, mintha Isten az ember nélkül nem volna Isten, hanem, mert az ember Isten nélkül valójában nem ember. Ezért, aki az embernek ellensége, Istennek is ellensége, aki a jót nem ismeri el az emberben, az ugyanazt Istenben sem ismeri el, aki embereket elítéri és kárhoztat, aki embereket semmibe vesz, az Istantól elszakadva él, ha mindenjárt a „legjobb keresztyén“ is.

Az ember ereje: Isten, tehát emberi büszkeség, minden olyan abszolút lehetetlenség. De csak a hívő az, aki természetesen érzi a maga erőtlenségét, mert csak a hívő érzi meg Isten irgalmát és bocsánatát, csak az ilyen alázza meg magát, csak az ilyen lelkéből csordul ki Jákob imádsága: Kisebb vagyok minden Te jótéteményednél és minden Te hűségednél, amelyeket a Te szolgáddal cselekedtél (I. Mózes 32.10), hogy így igazán értékes legyen az atyai könyörülés, mert ahol magát valaki minden jóra érdemesnek tartja, Istennek hűsége és irgalmassága elértek-telenedik. Az én értéktelenségem érzése tesz Isten kedvelt-jévé. Az Úr csak ilyen értékteleneket tud felhasználni, csak akiket rémít a kicsinység, a semmire sem használhatóság életölő érzete. Csak azokat, akik érzik, hogy életük

nem viszi előre a világot, hogy haláluk nem hagy betöltetlen űrt. Igen, a kicsinyeket választja ki az Úr, de ezeknek sohasem szabad elfeledniök, hogy Istennek meg nem szolgálható kegyelméből, azok, amik: »Csak aki mindig megalázza és a porig hajta magát, az kedves Istennek.¹⁾ — És mégis kevés az az ember, aki ha Ištentől hivatást nyert, semmit sem akar önmagának. Milyen kevesen voltak a ker. egyházakban is, akik tisztnán csak az ő Megváltójuknak akartak szolgálni s minden mást semmibe veitek és semmit sem óhajtottak, meglévén győződve afelől, hogy minden, de minden egyedül az Úr Jézusé. Egy biztos titkos zsebet keres mindenki, amibe saját maga számára valamit belecsúsztathasson, a leghüebbeken is, akik azt mondják, ezt és ezt az Úr akaratából teszik, azoknak, akik szolgálnak, akik megvannak győződve arról, hogy becsületesen megállottak, ezeknek is megvan a titkos zsebjük és a maguk osztályrészéről sem akarnak elfeledkezni.²⁾ S bár ez tény, az embernek még sem szabad abban a meggyőződésben élni, hogy ebben az állapotában elpusztul, mégsem kell szégyelnie, hogy ember,³⁾ hanem lelke mélyén éreznie kell, hogy Isten gyermeke, ha ma még elveszett gyermek is, aki a természet felett áll s az örökkévalóságba nő bele: »Minden szószékről ennek kellene hangzani: „Ti emberek, Istenéi vagytok, Isten nélkül éltek, avagy vallásosak vagytok, ítélet alatt állótok, vagy kegyelemben, boldogságban, vagy kárhozatban, Istenéi vagytok s Isten jó s a ti javatokat akarja.⁴⁾ Minden ember,

¹⁾ Zündel: J. Chr. Bl. 355. 1. ²⁾ J. Chr. Bl. Von Glauben bis uns Ende 33. 1. ³⁾ Chr. Bl. V. Reich Gottes 40,1. ⁴⁾ U. ott 15. 1.

ha a piszokban, a sárban van is, drágakő, Isten teremtménye, s mint ilyen senki sem mondhatja magáról, hogy rossz, hanem azt, hogy teljesen hibás helyzetben van, amelynek Istenhez közeljutva meg kell szünni.

Ezt a hibás helyzetet képviseli a *világ*, amely nem akar tudni olyan Istenről, aki közvetlenül és határozottan belenyűl az események sorozatába. Ez a naturalista törvény-szerű felfogás, válaszfalat alkot Isten és az ember között, Isten a távoli magasságba helyezi, aki nem törődik a világgal, holott az Úr közreműködik abban, hogy az emberek helyes Ösvényen járjanak, s ha ezek az utat nem is ismerik, a jó irányban vezeti őket. Az a keresztyénségen is sok helyt polgárjogot szerzett felfogás, hogy Isten nem akar *ezzel* a világgal semmit és az embernek nincs más hivatala, mint csak az égiekkel törődni, nyomorúságos semmibe vevése Krisztus megtesthesiajének, aki azért vett fel emberi testet, hogy Isten munkáját ezen a földön megvalósítsa. Blumhardt újra visszahelyezi jogaiiba a világot, mint Isten teremtményét s az ember földi életét annyira fontosnak tartja, hogy emberi kötelességgé teszi, hogy az ember tanuljon meg e földön Isten előtt élni. Ha az ember csak azt várja Istenről, hogy megváltsa s földi életét, szokásait hagyja békén, ha az ember nem tud Istenért *élni*, akkor az egész teremtmés hiábavaló. Érezze mindenki, hogy ő Isten szolgája s ha hű, ha megbízható is, nem jár néki nagyobb tisztelet, mert mindenki szolga, aki akkor jöhét Istenhez, ha

Isten hozzá jön. Abban, hogy Isten Jézusban a földre jött, az ember elhivatott, hogy Istennek szolgáljon. Szolgáljon azzal, hogy Őt és Fiát szereti és egész személyiségével vele lesz, annyira, hogy sugározza az ő dicsőségüket. Ez az ember igazi méltósága: Istenért élni, tehát semmi bűnbe nem esni, a bűnnel és halállal szemben győzni, mert mi az ő emberei vagyunk, akiknek el kell jutniok arra a magaslatra, ahol a Teremtéskor állt Ádám.

Ez a méltóság a szeretet méltósága, ami negative abban áll, hogy senkit nem becsültünk le, senkit nem vetünk meg, mert minden ember Isten tőkéjéhez tartozik. Pozitíve abban, hogy minden durvaság és ez által előidézett szenvedés megszüntetésére irányul.

A szeretet nem ismer senkit, aki sötétségre való volna, szereti a gyűlölteket is, szereti a szerencsétlen Júdást is, szereti a pokolra vetetteket is. — Szolga az ember, aki Urát mindenek fölé helyezi s olyan hatalmasnak tartja, hogy minden Tőle vár, minden, vagyis nemcsak lelki gyógycseppeket, hanem minden, s nem szab határt kevésvárással az isteni ígéreteknek, amelyek korlát nélküliek. Szolga, aki nem szavaknak és gondolatoknak szellemi mélységevel tiszteli urát, hanem szívénék izzásával igyekszik bizonyásot tenni Uráról. Szolga, akinek minden méltósága épen ebben a szolgaságban van, abban, hogy Istenhez, az Atyához tartozik, akinek szabadsága is az, hogy szolga, hogy Ura előtt élhet.

Azonban csak kevesen vannak, akik erre a szolgaságra fel tudnak emelkedni, akiknek elsősorban Isten lenne a fontos s nem az, hogy bűnbocsánatot, üdvösséget nyer-

jenek. A legtöbbet csodát kívánnak, hogy újra rendbe jöhessenek, szeretik, hogy Isten Fia testté lett, mert Ők ezzel üdvösséget nyertek. Pedig az üdvösségre való törekvés méreg, mert meghamisítja Isten szeretetét. Amíg azonban a keresztyénség ezen önzésben sinylik, amíg előnyt keres Krisztus követésében, addig egész bizonyosan nem alkalmas edény magasabb adományoknak és erőknek a befordadására. Mert csak ott van igazi keresztyénség, aho! az Atya javát keressük, ahol nem mi élünk, hanem él *bennünk Krisztus*.

Azért a keresztyén élet, a halál felé törekvő élet: meghalni Krisztussal, hogy ő éljen! Ezért kell minden feláldozni. Nemcsak a szívet, a lelket, hanem az *egész testet* szolgálatába kell állítani. Hiszen isteni törvény, hogy a test és lélek összetartoznak. Nem egy-két kedvenc, de ártalmas szokást feláldozni, hanem feláldozni minden, ami ezt a mi, én — keresztyénségünket táplálja. Félre minden profitkeresztyénséggel, félre a jutalomért (legyen ez üdvösség) való szolgálatnak még a gondolatával is. Elfelejtjeni önmagunkat, s csak Isten ügyére gondolni. Ezért tűrni a szenvedést, mint nevelőeszközöt erre a harcra. Mert nem nyugalom az az önmagát elfejtés, nem üres Uram-Uram mondogatás, hanem élet, tehát küzdelem a legnagyobb mértékben. Az a legnagyobb kegyelem, hogy az embernek küzdeni kell önmagának feleslegessétételéért. Az a legcsodálatosabb, hogy az embernek minden harccal kell elérnie, minden úgy kell kiküzdenie.

A keresztyénség ez irányban is súlyos hibákat követett el. Már a gyermekeknek teljesen hamis felfogást

vésünk be a lelkükbe. Ezt a verset tanítjuk gyermekeinknek: „Mert én Jézus báránykája vagyok,ő jó legelőre vezet engem.“ Azt mondom: nem! Mert te Jézus báránykája vagy, tehát gyapjú van rajtad és ezt neked le kell vágni hagyni. A bárányt nem a legelő miatt tartják, hanem a gyapjúért. Fel kell szólalnunk minden ilyen mondás és vers ellen, amely gyermekeinknek kora fiatalsguktól fogva színtiszta hízelgést csepegtet szívükbe, hogy egy gyermek se gondoljon arra, hogy bőrét ott kell hagyni a szerető Istenért. Ő csak mindig adjon és senki sem gondol arra, hogy valamit nekünk is kellene cselekednünk... Már a bölcsőben így kell beszálni gyermekeinknek: „Gyermekem, néked meg kell halnod a jó Istenért! És ha életedben valamit önmagad hasznára tennél, jaj neked!“ Így álljunk melllettük, de ehelyett azt mondjuk: „Az Úr áldjon meg téged kedves gyermekem, és örizzén meg téged a *te* utadon!“ Ezt az elpuhult felfogást ápoljuk gyermekeinknél. Csoda akkor, ha ők oly szeméremetlenül a szerető Isten ellen for dulnak s végül is, ha nem segít, káromolják őt? Ezért csináljuk másként, szeretett gyermekeim, akkor is, ha egészben magunkra hagyva maradunk a világban.“¹⁾)

Ehhez a célhoz, illetve eszközhöz, csak úgy tudunk közelíteni, ha előbb megtanultunk erősen hinni Istenben, mert az Úr minden a mi hitünkre helyezett, illetve ettől tett függővé: a Sátán legyőzését, a bűntől való megszabadulást, a halál feletti diadalmat. A hittől, amely soha nem kérdez a kegyelem idejének eljövetele után, amelyet semmiféle időhosszúság megzavarni nem tud, hanem amelyik hisz

¹⁾) Thurneysen: Chr. Bl. 54-55. 1.

tovább, s még ha százezer évig várnia kellene, akkor sem inogna rneg.¹⁾ A hit az áldozó szeretet munkáiban mutatkozik meg, s szolgál a testvérnek, ahol csak tud. A hit egyetlen éhezöt, egyetlen szomjúhozót, egyetlen idegent sem enged el anélkül, hogy ne szolgált volna. A hit nemcsak akkor ad, ha van neki mit adnia, — ez nem művésszet, — hanem ad akkor is, ha majdnem semmije sincs. A hit meg van győződve arról, hogy Isten az ő életét, életújtát pontosan meghatározta, amelytől ő nem térhet el. A hit az életben nem lágy melódiákban zendül meg, hanem erős karaktert mutat. Isten mindenent ettől, az ilyen hittől tett függővé, amely sohasem az ember egyéniségenek megnyilatkozása, hanem mindig Isten adománya, mert az ember úgy jut a hithez, hogy az Isten hisz benne.^{“2)} A hittől, amelynek az isteni szeretettel való nászából fejlődik ki az új ember.³⁾

A hit nem merül el a világ tökéletlenségeibe, de nem is várja, míg az ember tökéletessége ölébe hull, — mert tudja, hogy a hit várakozása rohanás, — hanem kötelezve érzi magát az emberiség e cél felé való nevelésében részt venni, maga is az eke szarvára teszi kezét, s nem elégszik meg részleges sikerekkel, nem bódul meg a ref. egyház, avagy az egyetemes egyház győzelmeitől sem, hanem a tűzvonalban áll, amíg mindenkin elő nem áll az Istenrel fiúi viszonyban lévő emberkép. A hit bizonyos afelől, hogy a Megváltó nem használ erős, u. n. hitbizonyosságra jutott embert (!!), hanem reszkető, az Ige igazságától megrémült,

¹⁾ J. Chr. Bl. von Glauben bis ans Ende 71. 1. ²⁾ Chr. Bl. V. Reich Gottes 24. 1. ³⁾ Ugyanott 25. 1.

S mégis örvendezőt, aki megismerte, hogy ő semmi, hanem Isten egyedül minden mindenekben, aki eszköz akar lenni az ő országa földi megvalósulásában. A hit nem igényel vigasztalást, mert már megvigasztalódott.

A hit Isten elé imádságban lép. Imádságban, amely nem önző áhítatoskodás, nem boldog érzésekre törekvés, nem sokbeszédű, — amit a Megváltó megtiltott, — nem ostromolja az eget sok szükségtelen ostrommal a békésséggért, a kicsinyes földi szükségleteket figyelmen kívül hagyja, mivel a mi Atyánk tudja jól, mire van szükségünk, hanem az isten akaratának érvényre jutásáért való könyörgés. Az imában az egyén sohasem egyedül áll az Atya színe elő, hanem minden emberrel való mély együttérzésben, akik Isten segítségére és az ő megváltó kegyelmére várnak. Az imában az egész teremtett világ sőhajtása kifejezést talál, s az egyén az egész reprezentánsának érzi magát. Az imádkozó tudja, hogy a teremtésben nem lesz nyugalom addig, míg minden nyelv nem zengi Isten nevének dicsőségét s míg minden térd meg nem hajol Magassága előtt. A hit úgy imádkozik, hogy *Istentől* vár minden, s *minden* Istantől vár.

Az imádkozó akkor imádkozik, ha mint Jézus tette, egész személyiségevel kérésének realizására törekszik. Amint imádkozunk, úgy is higyünk és a hitben úgy munkálkodjunk, amint ezt az Úr nekünk kiszabta.¹⁾ „Mert nem a halál által leszünk mi igazán Istené, hanem az élet által. Nem a halál szent, hanem az élet. Nem a mennyben, a láthatatlanban van az ember hivatása és rendeltetése, ha-

¹⁾) „Neue Wege“ XIV. évf. 250. 1.

nem a földön, a láthatóban, a természetesben. Ahova Isten az embert állította, ott kell neki a pályát készíteni Isten országa és kijelentése számára.¹⁾ Először azonban megalázkodik a hit és azután kér, előrelátóan és figyelmesen, vájjon az, amit kér, a szerető Istennek kellemes-e?²⁾ Imádkozik a hívő másokért, mert ez sohasem hiábavaló, még akkor sem, ha elveszettekért, Isten ellenségeiért könyörgünk, mert a mi imádságos érdeklődésünkre az Üdvözítő különös gondozása alá kerülnek. Azonban Istenfelelem nélkül semmit sem értünk el.

Ha valaki nyomorúságában segítséget keres, szükséges, hogy előbb bűnbánatot tartson s szíve mélyére hatoljon, vájjon nincs-e valami közötte és Isten között, ami Tőle elválasztaná, vájjon nincs-e Isten trónja előtt egy különös vág, amiért az ő kérése nem találhat meghallgatást. Szükséges azért, hogy mindenki, mielőtt valamit kér, előbb bűnének megbocsátását kérje s vizsgálja meg magát, hogy a kegyelmes Isten irgalmasságát nyújtsa.³⁾

Az imádságos életű ember nem ítélezik. Megtanulta Istantól, hogy a bűnt el kell választani a bűnöstől. Megtanulta, hogy a mi hitünknek ama jézusi alapelve hirdetőjének kell lenni, hogy Isten minket is szeretett, amikor még tudni sem akartunk Róla s így nem kárhoztathattunk senkit. Megítéljük azonban a bűnöket. Ha nem ítéljük el a házságítörőket, a tolvajokat, a hazudozókat, elítéljük a házságítörést, a lopást, a hazudozást, de az ember más, mint az ő bűnei.⁴⁾

¹⁾ Chr Bl. Gedanden .. 172-3. 1. ²⁾ Chr. Bl. Hausandachten 165, 1. ³⁾ J. Chr. Bl. V. Glauben... 64. 1. ⁴⁾ Ugyanott 61. 1.

A hitból jövő imádságban születik meg a világ mai képének meglátása. A hitból fakadt imádkozás csatornáján át jut az ember annak a szomorú megtapasztalására, hogy a világban rend és rendetlenség, igazság és igazságtalan-ság, létezés és nemlétezés keresztezik egymást. Meglátja, hogy a világ, amelyet az Úr önmaga számára teremtett elvezítette azokat a szoros és erős kötelékeket, amelyekkel a Tereintő magához kapcsolta a minden-ség, a teremtés hajnalán, s hogy e miatt idegen elemek jutottak a világ egykor isteni harmóniájába. Miért a sok csapás a világban? A sok nyomorúság, a sok könny, a sok fájdalom? Talán Istennek kedve telik abban, hogy minket ver? Ő nem en-gedne rosszat jönni a világra, ha az embervilág tiszta volna s vele összhangban állana.

A hit meglátja, hogy Istantől elestünk, hogy a bűn, amely minden szív *középpontjában* van s amely az egész teremtetségenben el van terjedve, az oka minden rendetlenségnak, úgy a természetben általában, mint az ember ter-mésetében. (Nem lehet persze mondani, hogy minden egyes rossz az ember cselekedete miatt van.) A bűn az oka a halálnak, ami nem más, mint az eredeti hivatástól való el-esés miatt előállott befejezetlenség, nem más, mint egy ide-gen légkörben az elértéktelenedés állapotára jutott életver-gődés szükséges következménye.

Bűnben vagyunk. Csak a hívően imádkozó érti ezt meg, mert ahol Istenről nem tudnak, ott nem lehet, nem kell bűnről beszélni, inkább csak szerencsétlenségről. A bűn ugyanis akkor kezdődik, ha Istenhez jutva, nem maradunk hozzá hűek. „A bűn tulajdonképen egy öntudathiba. Mi az

öntudatunkkal valahol másol élünk, mint ahol igazában vagyunk. Mi Istenben vagyunk, az örökéletben vagyunk és mégis úgy élünk, mintha Isten és az örök élet nem lennének. Mi nem élünk harmóniában azzal, ami minket körülvesz és ebből származik minden bűn.“¹⁾ A bűn onnan van, mert elfelejtette a világ: „Veletek vagyok minden napon hatalmammal és erőmmel“, hogy a világ nem tud többé, mert nem *akar* tudni többé Isten irgalmáról.

Az ember szükkeblűsége az oka annak, hogy Krisztus után is uralkodik a bűn.

Az ember hitetlensége az, ami megköt a krisztusi kegyelem elfogadásában, ezzel együtt bűneink napvilágra hozatalában s a bocsánat elnyerésében. Ha én nem hiszem, hogy Istené vagyok s mint ilyen, tiszta vagyok, akkor ép oly megváltatlanul járok tovább, mintha Krisztus nem jött volna el. Krisztus halála ugyanis nem gépiesen hat. Nem úgy: meghalt s számlám az égben kiegyenlítve. Ezt meg kell érteni, Jézust, az Élet Fejedelmét az én életem fejedelmévé elfogadni s ezen aktussal életemet az örökkévalóságba beiktatni.

Minden remegés, bizonytalankodás a bűn erejét növeli. Nem szabad ilyen szükkeblűnek lenni: „Igen, az mégsem lehetséges, hogy Isten minden ember bűnét elvegye,²⁾ mert akkor a kígyó újra itt van s a sötétség újra pusztít. Úgy érezni meg Isten ítéletét, mint amelyik a megmentést célozza. Imádkozó lélekkel átölelni s az élet középpontjában hordozni: „Minden, amit Isten tesz, — megváltás.“³⁾

A bűnök megbocsátásához, a tőlük való megváltás-

¹⁾Chr. Bl. W. Reich Gottes 23.1. ²⁾U, ott 104.1. ³⁾U. o. 104. 1.

hoz, az ember Istenől való megigazításához az út a mi vétkeink megismerésén s Isten országa után való törekvés sen keresztül vezet. Elfeledni minden szenvédést s a bfin[^] bánát könnyein át örömmel dicsőíteni Isten, a tiszteletet Néki adni testben és lélekben s a vétkeket magunkra venni, ezekért magunkat tenni felelössé. Engedni, hogy Isten ismét Isten legyen s nem csak azt fogadni meg, hogy többet nem cselekszem rosszat, hanem „Isten nélkül nem teszek egyetlen lépést sem.”¹⁾ így szabadulunk meg a büntől. Ezért nem mindig a bűnről kell az embereknek prédikálni, hanem Is-tentről és mindig a lényegest kell kiemelni: „Kérdezése Isten után, vagy nem? Akkor tudom, hogy az életed rend[^] ben van, ha hű is vagy.”²⁾

A megigazulás titka Isten szeretésében van.

Mert a bűn t. k. az, hogy mi az életünket úgy nézzük, mint befejezett egészet, mint hiány nélküli életet, s épen ezért nyugvópontra helyezkedve nem látjuk meg Isten és közöttünk lévő áthidalhatatlan ellentéteket. Megcsaljuk magunkat a mi beképzelt tökéletességünkkel.

A szeretet azonban másként lát. Meglátja Isten, mint Urat, s ebben a meglátásban minden növekszik, így győz a bűn felett, ördög felett, halál felett. — Az emberek szereⁿéretnének mások lenni, mint amilyenek jelenleg. Vágynak valami után, de maguk sem tudják, mivel elégednének meg. Csak akkor lehetnek megelégedettek, ha eljutnak az élet világosságába, ahol magukat a mennyei Atya gyermekeinek érezhetik, ahol igazi szeretet dús lombozata tenyésszik, ahol a bűnbocsánat, a megváltás, a megigazulás a legszebb lombkoronák.

¹⁾ Neue Wege XV. évf. 142. 1. ²⁾ U. ott 142. 1.

Mindez azomban nem az ember erejéből van. Az ember itt isteni kegyelmet felvevő, elfogadó telep csak, ahol a Lélek étherjén megérkezett hullámot a Lélek erősíti is fel. Épen ezért a megigazulás, csak mint megigazítás gondolható el és sohasem mint megigazulás, vagyis nem általam munkált s elért Isten előtti igazságban állás... „Isten igazsága Jézus Krisztusban való hit által lett nyilvánvalóvá mindeneknek, akik hisznek... Nem szubjektíve kell nekünk kérdezni: Igaz leszek-e Isten előtt? hanem így: Hogyan lesz Isten igazsága az enyém? Objektíve. — A bibliában sohasem az áll: Az Isten előtt érvényes megigazulás..., hanem minden: Istennek a megigazítása, s ez hit által jön s nem a törvény által.¹⁾ A megigazulás Isten kegyelmébői jön a Jézus Krisztusban való váltság által.²⁾ Mindez azomban nemcsak érzés, amit csak a „vallásosak“ vehetnek igénybe, hanem hatalmas Ige, amely mindenkinél tulajdonára lehet. Ige, amelynek közepén Jézus áldozatos szíve vérzik, aki a hitetlenekért minden megtett, hogy Megváltójuk és Megmentőjük legyen. Az Úr ezt ingyen adja. Tehát a túlhajtott vallásoskodás nem segít. *Nem szabad fizetni érte*, ha Isten kegyelmes irántunk. Ő csak bűnbánó, megüresített szivet akar. A farizeus kifizette őt egészen (legalább is akarta) a publikánusnak nem volt semmije, amit az Úrnak adhatott volna s mégis ez igazult meg.³⁾

Az isteni legnagyobb akadálya a kegyeskedőkben van. Ezek gyilkolták meg a Megváltót az ó'-testamentummal, ma pedig az újjal akarják ezt tenni. Az új-szövet-

¹⁾ Lejeuner 434. 1. ²⁾ Chr. Bl. Hausandachten , . . 105. 1.

³⁾ Neue Wege XV. évf. 378. 1.

ségből, illetve Krisztusból keresztyénséget csináltak. Pedig mi nagyobb: Krisztus vagy a keresztyénség? És még többet mondok: „A bibliával megölhetjük Krisztust.”¹⁾ Krisztus inkább meghalt, mintsem valakit kárhoztatott volna, inkább lerogyott a mások bűneinek terhe alatt, semhogy vádolt volna. Ezt tette Jézus s ellenkezőjét a mai keresztyénség. Ez a mi korunk átka, nem a szociáldemokraták és nihilisták, hanem a hamis vallásos nézeteink.²⁾

A ker. egyházak is Bábel tornyokat építenek. »*Ők* akarnak csalatkozhatatlanok lenni; *ők* akarnak a nagyok, az okosak lenni; *ők* eszelik ki a dolgokat és *ők* akarják emberi szavakkal, — amivel Isten Igéjét elnyomják, — Isten országát megcsinálni. ³⁾

A bibliában sehol sem lehet megtalálni, hogy az egyháznak örökkévalóság igérte volna. Az egyház csak annyiban áll Isten kegyelmében, Isten csak annyiban törödik vele, amennyiben Néki szolgál. A konfessziók sok igazságot megőriztek, amik különben feledésbe mentek volna, de nem a konfessziókat kell minden áron érvényben tartani, mert ezekből emberi hatalmaskodás lesz, ami veszedelmesebb Isten országára nézve, mint a világ minden fejedelemsége.

Nem arra kell gondolni, hogy a katholikusok protestánsok — s megfordítva — legyenek, mert maga Isten akadályozta meg, hogy Luther egész Németországban győzedelmeskedjék. Ez Isten igazsága, mert minekünk protestánsoknak nincs mindenben igazunk s ezért maradt meg a kettő egymás mellett. A katholicizmus nagyon sok dologban fején találta a szeget, csakhogy az égből leszakította

¹⁾ Neue Wege XV. évf. 378. 1. ²⁾ U. ott 377.1. ³⁾ U. ott 376. 1.

s világivá tette. Templomrablás, amit a katholikus egyház tesz: behatol a szentek szentjébe s ami Isten kezében volt, a magáénak tulajdonítja. Játszik az éggel és alvilágban levőkkel és ezalatt tévedésben él évezredek óta.¹⁾

A reformáció is tele van hibával. Egyik nagy hibája, hogy megállt az elért nagy stációnál s célnak tekintette azt. Némely dogmája egyáltalán nincsen tisztázva, pl. a kulcsok hatalma. A hitvallási iratok majdnem egészen hallgatnak az Úr eljöveteléről s nem vezetnek az ő reá vára-kozáshoz, Akit pedig állandóan várunk kellene.²⁾

A protestantizmus legnagyobb hibája az lett, hogy célját önmagában találta meg, hogy eltért a reformációban Isten által megmutatott útról. Elfelejtette, hogy Krisztus nem egy vallást hozott, hogy nem is vallást hozott, hanem önmagát, aki mellett semmiféle tekintély, semmiféle hátaid másság nem állhat meg. A protestantizmusban is tekintélyeket iktattak be, az egyház akar vezetni mindenhol, harcol világi eszközökkel s közben mindenhol elkrisztustalanodik. A korinthusi gyülekezet pali, apollosi, kéfási keresztyénéi elevenedtek fel, katholikus, lutheránus, kálvinista stb. név alatt.

Pedig csak egy a fontos: Jézus. Az Ő nevének kell mindenütt hangzani, minden más keresztyénség mellékes. minden egyház csak annyit ér, amennyit Ő érte harcol s annyiban van isteni létfogósultsága, amennyiben önmaga alábbszállásán dolgozik, amennyiben nem akar semmit sem magának, hanem elveszti magát Krisztusért. Csak akkor, de akkor van, ha ez a célja: „Jézus az Úr a földön, Jézus a Királyok Királya, Jézus az Úr a politikában, Jézus az Úr

¹⁾) »Neue Wage« XV. évf. 385. 1. ²⁾ U. ott 385. I.

a mi társaságainkban, Jézus az Úr családjainkban, Jézus az Úr szokásainkban, Jézus az Úr és nem a törvény és nem az emberi alkotmány és semmi más, akármilyen szent-nek látszik is, Jézus az Úr, az Atya Isten tiszteletére.“¹⁾

¹⁾) Ch. Bl. V. Reich Gottes 80. l.

JÉZUS KRISZTUS.

Már eddig is szólottunk Jézus Krisztusról. Akkor is, midőn beszélgetésünk középpontjában Isten állott s akkor is, mikor a blumhardtai emberrel foglalkoztunk. Ez másként nem is lehet, hiszen e három megismerése annyira összefügg s egyik megismerése a másiké nélkül annyira elközelhetetlen, hogy ha bármelyik irányban indulunk is el, a másik két irányban is haladunk, mert ha csak Istenet önmagában, Jézust önmagában függetlenül az Atyától és emberből s az embert önmagában, elválasztva Istenetől és Krisztustól akarnók meglátni, helytelen eredményt nyernénk, — ha egyáltalán lehetne eredményt elérni, — mert az ember csak a kijelentés fényében, Krisztusban láthatja meg e fény forrásait (Isten megismerése), csak e fényben láthatja meg önmagát (az ember megismerése), közben azonban magát a fényt is megismerte, mert különben a másik két ismeret nem volna lehetséges (Krisztus megismerése).

Isten úgy ismertük meg, mint aki elgondolhatatlanul nagy könyörületesség, soha meg nem szűnő szeretet, Úr, az örök Szentség, az örök Igazság. Ez az ismeret Krisztus által lett egészen nyilvánvalóvá. Krisztus ott van a teremtésnél, mint aki által a teremtés történik (Ige, logos). Isten követei, az életerők, a természet minden hatalma, szolgálnak Neki. Benne az Atya dicsősége tükröződik, aki azért jött, hogy rendet teremtsen a rendetlenségből, harmóniát

hozzon az összevisszáságba. Jött, hogy elsősorban Istenért (nem az emberért) termékeny televénnyé tegye a pusztává vált földet. Egészen benne áll az Atya akaratában, nem úgy, mint a próféták, hanem az Ő szavai az Atya szavai, az Ő cselekedetei az Atya tettei. Egy új teremtés a világiban, egy új kezdet, egy életerős fejlődési lehetőség isteni csirája.

Jézus a testté lett Ige, a testté lett Isten. „Igen, mondjuk egyszer ki egész bátran: Isten születik, nem ember... . Isten, aki mint Ige az emberekhez fordul, az jön és üti fel sátorát az emberek között. Ez Jézus születésének története felülről nézve. Jézus születése Isten születése.“¹⁾

Jézus születése a legnagyobb történeti esemény, ami ezen a világon történt. Sem előtte, sem utána hozzá ha[^]sonlitható nem történt s nem is történik, mert ennél az eseménynél az egész emberiség érdekelt.

Jézus elsősorban Istenért született. De azután az envérért. Isten a földön el volt feledve. Az ember az égben volt értékkel nélküli. Jézusban, azután a halott ember újra feltár mad és fénylik Benne Isten előtt. Az ember nem tudott semmit mennyei születéséről. Ádámban messze esett az égtől s azután lépésről-lépéstre halt ki minden benne, ami az éggel összekötötte. Az atyai házból megérdemelten kiutasított tékozló fiú volt, aki előtt azomban a nyomorult idegenben egészen elvesztek a drága hajlék körvonalai. Nem tudta többé, hogy Isten gyermeké. Jézusban, a teljes isteni szeretet inkarnációjában jön az isteni származásra való figyelmeztetés. A bűn volt, ami kiölt az emberben

¹⁾) Neue Wege“ XV. évf. 95. I.

minden gyermeki érzést. Jön Jézus testben s ezzel az ember újra embernek érezheti magát. A testté lett Krisztusban lett világos, hogy az ember akkor ember, ha benne Isten lakozik. Ő a második Ádám, ki az első halálhozásával szemben hozza a halál legyőzését, az Élet diadalát, a koporsóval szemben az örökélet reménységének bizonyos megvalósulását. Jézus nem vallásalapító. Az emberek tettek azzá. Élethozó.¹⁾

Jézus Isten garanciája, hogy ez a világ Istené, hogy lehet itt igazi emberi életet élni, hogy a test nem a Sátáné, nem ellensége Istennek, hanem arra hivatott, hogy az Ő Lelkének temploma legyen. „Jézus a garancia arra nézve, hogy a jó győz!”²⁾ „Jézus a világban emelő erő akar lenni s nem nehezék.”³⁾ Jézus a büntől való félelem legyőzése, mert hiszen abba a testbe jött, amelyik csak bűnt ismert, csak halált ismert, Krisztus pedig megtestesülvén ezek felett győzedelmeskedett.

Ezután minden, ami Istantól jön, Krisztuson át jön. Benne van Isten irgalmassága és szeretete, úgy hogy az ember mindenütt szembe találja magát az Atya szeretetével. Mint Isten, Isten oldalán áll, hogy az Ő felségjogait érvényesítse, mint ember, az ember oldalán áll, mint az ember királyi protektora, ki lehetővé teszi számunkra az Úr színe elé való járulást.

Nagy érthetetlenség ez. Jézus korában sem értettek meg egy olyan Istenfiút, aki a bűnösök barátjának mutatja magát, velük társalkodik, már akkor sem értik, miért választja tanítványait a legbűnösebbnek tartott és legszegényebb társadalmi osztályból.

¹⁾ Chr. Bl. V. Reich Gottes 37. 1. ²⁾ U. ott 70.1. ³⁾ U. ott 75. 1.

Jézus az első, aki a nyomorultakat az isteni kegyelem gyógyító napsugarai elé viszi, aki a semmiket drágának mondja s ezeket egészen a magáénak tartja. Jézus sohasem egyoldalú, mert ellenségeinek, a farizeusoknak is megbocsát. Mint testvér jár közöttünk, mint pásztor az ő nyájában, bennünk akar élni és szeneved, ha egy közülünk szeneved, meghal belőle egy darab, ha közülünk egy meghal.

Jézus a végtelen *Szeretet* megtestesülése, aki nem tud rosszul bálnni azokkal sem, akik vele ezt teszik, aki-nek barátja az is, aki Őt ellenségének tartja. Az isten-telenekért halt meg s nem tud addig nyugodni, míg csak egy lelket is gyötörődni lát, mert az egész világot, benne a lelkek beláthatatlan seregeit Neki adta át az Atya, hogy mindeneket megnyerjen, megmentse, nem az ő kegyes-ségükért, nem az ő vallásosságukért, hanem kegyelemből, — s lábainak zsámolyául vessen.

Mint az Atyától küldött, jogot formál arra, hogy az egyén és nemzet életét Ő alakítsa és vezesse, irányítsa a harcot Isten országa eljöveteléért, ahol nem fognak ker. népek háboruskodni, ahol Isten nevében nem nyomják többé el az embereket s világi hatalmasságokat nem tesznek meg istenné. Mint Isten Fia, Ő akar Úr lenni a földön, a testen is, mert halála és feltámadása által minden teremtményt megváltott s vére árán a magáénak nyilvánított. Ezt sejtik az emberek is, mert épen nagypénteken rég nem látott alakok bukkanak fel a templom padjaiban. „A Megfeszített a reménységük anélkül, hogy ezt tudnák.“¹⁾ Krisztus halála világtörténelmi fordulópont. Világi nagyságoknál az

¹⁾ Chr. Bl. V. Reich Gottes 66. 1.

életük marad meg az emlékezetben, Jézus halála azonban annyira értékes, hogy a tanítványok meglátása szerint is nincs nagyobb java az emberiségnek, mint a golgothai kereszten megfeszített názáreti Jézus.

Ez a halál győzelem, erő. Itt a kereszten bugyogott ki a Megváltó aláhulló vércsepjeivel a bünt bocsátó mennyei kegyelem. Erő egy új, második ádámi elindulásra, erő az örökélet elnyerésével a halál legyőzésére. Ez az erő újjá teremt, ezzel válik lehetővé a nagy kívánság: „Haljatok meg, haljatok meg, hogy *Isten* éljen.“

A kereszt az igazi kezdete az új-testamentumnak. Az ó-testamentumban a törvény uralkodott, s lapjait emberi tettek díszítik. A kereszt azt jelenti, hogy ezután Isten fog cselekedni, nekem háttérbe kell lépnem, Neki kell a helyet egészen hagynom, nekem nem is *szabad* a magam erejével hősieskedni, hanem csak készítenem kell az utat az Ő számára, hogy Vele minden az első ádámi összeköttetésbe lépjén s így minden bűn s a halál eltöröltessék.

Ez már a feltámadás evangéliuma. Nagypénteki szentvedése és halála a húsvéti feltámadáshoz vezet. „A teremtés alapjaiban egészen mélyen ott van a feltámadás törvénye. Ezt a törvényt bevezetni a mi szegény, gyenge életünkbe Krisztus kereszttjének a célja: a pusztá meghalás nem titok, de meghalás, mint élet titok.“¹⁾ Csak mint meghalt és feltámadott segíthet az Üdvözítő a világnak. Emberi szemek előtt bizonyára merően lehetetlennek látszik, hogy egy ember valamit nyer, amikor többé nem látható. Az Úr Jézus azonban az ügyet, amiért él, az emberi kere-

¹⁾) Chr. Bl. V. Reich Gottes 66. I.

tekból egészen ki akarja venni, hogy minden Isten tehesen. Csak a mennyei Atya munkája maradhat meg. Ezért nem akadályozhatja meg semmi az Ő halálát, feltámad... Csak mint feltámadott lesz Megváltó.“¹⁾

A feltámadott Krisztuson keresztül jön Isten irgalmasága és bocsánata *minden* emberhez, a mennyhez, a földhöz, így alkotott Isten mindenkel összeköttetést. A halál, a föltámadás, a fenntartó pillérei annak a hídnak, amelyet Isten vert az Ádámtól okozott szakadékon keresztül. E hídon jött Isten újra hozzáink, mint Atya s e hídon mehetünk Hozzá, mint fiak.

A kereszttel és az üres sírral nem végződött be Jézus megváltói hivatása. Ez csak kezdet, csak mag, csak gyökér, Ő az emberiség Megváltója s ezt bevégezni vissza fog jönni. Nem egy pár kedvelnek a megváltásáról Van itt szó, hanem *minden* lénynek, az egész teremtetségnek a megváltásáról.

Krisztus visszajön, hogy Ő fejezte be, amit elkezdett. (S erre a visszajövetelre való várakozás adja a ker. élet legnagyobbsszerű elemét: a reményt. Ez a várakozás teszi az életet életté.)

Krisztus visszajön, hogy megítélje a bűnt s megmentse a bűnöst, hogy győzedelmeskedjen a sötétség felett s megszüntesse a kárhozatot. Jön ítélni. De az Ő ítélete nem a világ ítélete, nem a bűnökbe való megfojtás. Az Ő ítélete megváltás, megszabadítás a bűntől. Az Ő ítélete helyreállítás. Helyreállítása mindannak, ami nincs egészen egészen elveszve az Ő országa számára. Az Ő ítélete az

¹⁾) Chp. Bl. V. Reich Gottes 67-58. 1.

isteni rend tökéletes visszaállítása. ítéletében mindenget megkísérel, hogy az Istenről elszakadt, a bűnmocsárban fuldokló holtravált embereket megmentse az életnek, az örök életnek.

Krisztus visszajövetele az, ami nagyon háttérbe szorult a mai keresztyénségben. „Imádkozhatjuk mi igazán a Miatyánkot, ha Jézus visszajövetelére, amivel Isten országa bevégződik, nem gondolunk?“¹⁾) Csak akkor lesz ezen a világon béke, csak akkor lesz vége minden istennélküliségnek, s az isteni szeretet csak akkor fog diadalmi tort ülni, ha Krisztus dicsősége nyilvánvalóvá lesz „és akkor az egészteremttség, — amelyet vérével magának szerzett meg a bűntől, — Isten gyermekinek a dicsőségébe vezetetik.“²⁾)

¹⁾) Chr. Bl V. Reich Gottes. f, 6, 1. ²⁾) Ugyanott.

SZENTLÉLEK.

„Azonban senki sem mondhatja Jézust Úrnak, ha nem a Szentlélek által.“ Ezzel jut a Szentlélek jelentősége igazán kifejezésre. A Szentlélek mutatja meg nekünk igazán Isten útjait, gondolatait, terveit, mert ez a legfőbb tanítómester. Nem kívülről ránk aggatott felfogásaink lesznek, hanem belsőleg testté vált nézeteink, amikor az Ige szavait megvilágosítja, amikor fület ad a hallásra, szemet a látásra.

Ez a Lélek sohasem tévesztendő össze emberi törtekkel. általában az emberi lélekkel. Az emberi lélek hatalmaskodni akar, Isten Lelke nem hatalmaskodik, hanem az embereket belsőleg, szabadságban akarja az igazságra vinni. Ez a lélek Istennek adománya, de csak azok nyerhetik el, akik égnek az ő szolgálatában, akik megakarnak halni maguknak és csak Istenért, Krisztusért szeretnének elni, akik nem félnek beállani abba a harcba, amelyet az igazság lelke előidéz az igazságtalanság világában. A Lélek adja a bizonyosságot, hogy akik Krisztusban hisznek, Istennek gyermekei. A Lélek behatol minden mélységbe és magasságba, minden lelket nevelői munkájába vesz, mint Jézus Krisztus Lelke.

Már itt is megnyilatkozott valami a blumhardt erőből, de a „botránkoztató“ most jön, amikor a Szentlélek új kitöltetéséről szólunk az ő nyomaikon.

Blumhardt Johann Christoph megérezte a világ szomjúságát, az ember, az egyház, a lelkipásztorok szomorú tragédiájának okát, ami minden szándékukat megbuktatta, minden igyekezetüket meghiúsította. Megérezte a szószékek /erőtelenségét. És a világi kísérletezések között megérezte azt is, hogy nincs semmi más eszköz e szomjúság eloltására, mint a Szentlélek új kitöltetése. (Azért hihetetlen ez a világ szemében, mert nem passzol a világ dolgaiba.) Nem más ez, mint annak az elfogadása, Isten hüsges és szavát megtartja.

Az apostolok megnyerték a Lelket, de utánuk megszűnt a Lélek az emberekben munkálkodni, mert ezek nem voltak megfelelő edények, Isten pedig szennyes és mindenféle emberi összevisszaságtól bepiszkolt edénybe nem adja Lelkét „Miként akarják az antikrisztusi elemet legyőzni, ami a keresztyén egyházba is bejött, ha nem jön a Szentlélek új kitöltetése? Hogyan jön világosság az emberi lelekbe? Isten hú, Isten a tettek Istene, aki nem alszik, sem nem szunnyad.“¹⁾

Az embernek kérni kell ezt a Lelket s annak bizonyágául, hogy igazán szomjazza, elszakadni minden attól, ami énjével kapcsolatban áll. Megfeledkezni minden kívánságiról, elfeledni még Lelke üdvét is, csak arra törekedni, hogy Isten akarata valósuljon meg, hogy Isten vihesse diadalra ügyét „mert nem mi csináljuk meg Isten országát, Ő csinálja meg.“

¹⁾) Neue Wege XV. évf. 421. 1.

ISTEN ORSZÁGA.

A két Blumhardt a bibliából merített, Isten kijelentéséből táplálkozott. Innen van, hogy náluk is az lép érdeklődésük homlokterébe, ami a biblia központi része, innen van, hogy nem akadnak meg egyes theológiai iskoláknál, hanem örökös függetlenségben állanak valamennyi felett. Csak egytől függenek, attól aztán függenek: A Szentlárom-ság Egy örök Istantől!

Ebben a függésben meglátják, hogy a világ célja az isteniiben van, hogy ez a bűnös, semmiré sem használható ember mennyei elhívatást kapott: küzdeni Isten országának a földön való megvalósulásáért.

Isten él. O az Alfa és az Omega. A kezdet és vég között chaos van. A chaos középpontjában Krisztus. De ez még csak a kezdet a rend visszaállítására, amely munkában az embernek is részt kell venni. (A legnagyobb kitüntetés!) Nem csak azért, mert az ő engedetlenségével vette kezdetét a felfordulás, hanem mert ő Isten munkatársának van elhíva. A világ ma a befejezetlenség állapotában van, a befejezés munkájában az embernek is részt kell vennie, mert csak akkor kezdődhetik az ember fejlődése, ha a befejezettség megvalósul.

E cél számára a talaj a keresztyén hitben van, ami a nem látott dolgokról való meggyőződés s ami nem más;

Isten Úr, övé a föld és annak teljessége. A hit pedig nem a mában él, hanem mindenig a holnap számára, a jövő szármára vár, de várakozása dacára sem áll meg, mert ez a várakozás előre ösztökél, mivel a jelennel nincs megelégedve.

Ezért állottak a zsidók vallási tekintetben a többi népek felett, mert ők a holnap népe, az ígéret népe. Egyik prófétájuk sem elégédik meg az emberekkel, mindegyik várja Isten országát.

A hit Istennel szemben odaadásban áll. Abban, hogy engedem Istant velem rendelkezni. Már ezzel meg lehet indulni Isten országa felé. Engedem, hogy Isten élete eP hatalmasodjék bennem. Testvéremnek tekintek minden em~bért, s a A^iatyánk imádkozásánál mindenig eszembe jut, hogy bocsánatot csak az ellenem vétkezőnek való megbocsátás feltétele alatt kapok.

Az Isten országa megvalósulását célzó törekvések megvoltak a keresztyénség különböző korszakaiban. Csak az volt Isten népének és választott embereinek legnagyobb hibája, hogy az elért állomásokat célnak tartották s megelégedve az elérettel, az elérendőt elveszítették szemeik elől. A nép Isten kijelentései alkalmával az első eredménynél lomhán megakadt s nem törödött azzal, hogy Isten akarata az egyetemeség számára megvalósuljon. S ha egy-két vezető akart is haladni, a tömeg édes nyugalomba szen~derült. Innen van, hogy Isten országa történetében csak lökésszerű előhaladásokat látunk s annál nagyobb pihe~néseket.

Blumhardt ezt az elindulás-megállásfolyamatot végig~vezeti az egész egyháztörténelmen. Pár ilyen mozzanat:

A pusztában vétkes volt Izrael, mert félt a Kánaánért vívandó harctól. Maga Mózes is vétkes lett, mikor a nép bűnében részt vett. Ezért maradt el az Úr áldása Kánaánban. Isten az első tanítványokra kiöntötte Lelkét s így a zsidók között nem várt gazdag aratás igérkezett.

De a tanítványok megállnak, nem tudnak a haladás emberei lenni. Az Úr parancsa ellenére sem — hogy *minden* népnek vigyék el az evangélium üzenetét — szakítják ki magukat a zsidóság köréből. Az ő megszégyenítésükre tette Isten Sault Pállá,

Az apostolok a Lélek kitöltése által olyan helyzetben voltak, hogy az evangéliumot kézzel fogható bizonyítekkel kíséretében prédkálhatták. Az apostolok evangéliuma röviden: Higyjetek a feltámadt Krisztusban, akkor eljön Isten országa, mely az egész világnak új alakot ad Jézus Krisztus megjelenésében. Tehát egy *megadott* kegyelem és kijelentés alapján remélhető egy további kijelentés. A megadott kegyelem szerfölött nagy volt. Emberek, akik azelőtt bármire is képtelenek voltak, jeleknek és csodáknak kíséretében Isten teljhatalmában prédkálnak. „Az első kegyeleme-adomány azonban, mely az Ige hirdetését lehetővé tette, nem lehet egyszersmind a legutolsó is.“ Mert nemcsak embereket kellett hívni, nemcsak megalapítani kellett a gyülekezetet, hanem ezeknek a gyülekezeteknek hatálmasabb baknak kellett volna lenniök a világ minden birodalmánál. Isten Sionjának magasabban kell állnia a világ összes hegycsúcsnál, hogy minden nép láthassa. További parancsokról, adományokról és további kegyelemről nem hallott a gyülekezet, pedig csak a puszta prédikálás közben a kijelentés

által adott is elpusztulhat. Így lön. Emberi felfogásoknak hódoltak, kérdések, viták ütötték fel fejüket s ahol az emberinek szolgálnak, ott az isteni visszahúzódik. Az apostolok halála után az egész ügy emberivé lett. A Krisztus-követésből keresztyénség lett, egy vallás, ahol mind több és több emberi rendszer keletkezett vigasztalan egymás-mellettiségen. Isten azonban minden, csak nem rendszer, a legkevésbé emberi rendszer. Ahol az emberek a vallást egy rendszerré tették, ott a vallás távol van Istantól. Mert Isten tisztni és az Istantisztelésből egy rendszert képezni, épen ugyanaz az ellentét, mint egy urat szolgálni és az ur felett hatalmaskodni. Minél tökéletesebb a rendszer, annál nagyobb az Istantól való elidegenülés.

Amikor az egyház romlottsága olyan nagy volt, hogy a komolyabb emberek fel akartak kiáltani, akkor Isten ez emberek hibái dacára is olyan állomásra vezette őket, amelyik állomás bizonyos fokig a tiszta evangélium győzelmet jelentette. Ez az állomás volt a reformáció. minden ember szabadságra van elhíva Krisztusban, amelyik szabadság az embereket képessé teszi arra, hogy a haladást hirdető parancsokat meghallják s azok értelmében járjanak el. De a reformációban is siettek a különböző egyházakat tető alá hozni s e tiszta tannal gondolták a népek nyugalmát visszaadni. A reformációban legkevésbbé ismerték meg azt, amiért Isten létrehozta, hogy t. i. emberi kényeszertől szabad életszféra ölelke körül a világot. Hálá Istennek, hogy a szabadság talaja megmaradt.¹⁾

Az egyik legnagyobb veszély Isten Országa számára,

¹⁾ Lásd Chr, B, Gedanken... 22-42.

hogy az egyes mozgalmakat fontosabbaknak vették, mint magát a Lelket, aki a mozgalmat megindította. S ezért azután Krisztus gyülekezete egységének érdekében megindulnak az emberek s ők akarnak lelkeket megtériteni, Krisztus anyaszentegyházához csatolni. Pedig ezt Istennek kell tenni, azokkal, akiketől ő akar.

A világörténelem minden látszat ellenére is halad az időpont felé, amikor Jézus előtt minden népek meghajolnak s minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére. Blumhardt nem osztotta azt a felfogást, hogy a rossz a vég felé kulminál, ő az írás alapján csak a jó kulminálásáról tudott.

De amíg eljön a *nap*, sokat kell még küzdeni, jól-lehet Jézus Krisztus napját nem emberek hozzák el. Isten-* tői jön az.

Blumhardték reményisége az emberi nyomorúság mélyéből fakadt. Reménykedésükben az elveszettek jajkiáltása talált visszhangra. És ebben a várakozásukban, mikor elmúlt századok és évezredek „elkárhozottjainak“ panasz-kodását hordták szívükön, megtapasztalták, hogy az élő Krisztus kész ezen a földön megkeresni, az elveszettet, bárhol is volna. Jelenések k. 914 alapján azokat is megtartja az Úr, akik az ő ismerete nélkül haltak meg.

Ennek a reménykedésnek az eredménye Krisztus új kinyilatkoztatására való várakozás. A bibliával nincs lezárva az isteni kijelentés: „Tudom jól, hogy sokan megbotránkoznak ezen a szón: »kijelentés«, sőt azt gondolják, vallássosságból el kell vitatni minden egyenes isteni hatást.“¹⁾

¹⁾) Neue Wege XV. évf. 340. 1.

„Ez az új kijelentés azonban csak úgy lehetséges, ha *egészen* az Isten iránti szeretet talaján áll az emberiség, ha minden lélegzetvételével nem akar mást, minthogy Isten országa megvalósuljon. Ekkor új bibliát kapunk, mert az utolsó szót nem mondhatja az egyháztörténelem, az utolsó szót Jézus mondja.“²⁾

A háláról való hasonlattal szemeink előtt állítva, hogy lesznek mindig idők — különösen a napok végén — mikor Isten kegyelme nagymértékben kiöntetik, hogy mindenek megtérnek és senkiselem tudja magát kivonni Isten országából.

A világ gyermekei a leggonoszabbak, a legnyomorultabbak, erős kényszerítéssel vonulnak majd az ország felé. (Hasonlat a királyi mennyegzőről.) Egészen úgy, mint Jézus korában, amikor a farizeusok távol maradtak és a bűnösök, a vámszedők, a proletárok kapták meg a megjelenésre kényszerítő szerető meghívást.

Isten országa egészen más, mint amit az emberi talajon, emberi fejlődésen átment egyházak mutatnak: Isten országa Istennek a teremtése. Isten Jézusban küldte el országának a magyát, amely magnak az egyes emberekben kell növekednie, hogy Isten országa az egyes emberekből nőjjön ki. Annyira nem emberi talajból származik, hogy mint egy erős szél szétrombol minden bűnt, azaz tisztán emberi kezektől alkotottat.

Istentői jön, nem e világból való, de *ezen a földön* kell megvalósulnia. Ezért jött Jézus emberi testben a földre, hogy a test világát széttörje s hogy az Atya uralmát a

²⁾ Neue Wege XV. évf. 347. 1.

földön megvalósítsa. Jézus a világ világosságának tartja magát s tanítványainak a föld savainak kell lenniök. Ezért gyógyít betegeket, ezért győzi le a halált. A túlvilágot Jézus csak szükségszerű vigasztalásnak tekinti. „Fontos tényezőnek kell lennie ilyen szükségszerű vigasztalásnak? El kell felejteni Isten országát s a halál birodalmában örökölni meg, mivel Isten a meghaltak könnyeit is fel akarja szárítani. Az írás értelmének megváltoztatását jelenítené, ha azt akarnák vitatni és állítani: mi ezen a földön semmit sem várunk, a földet, mint az ember hazáját föl kell adni. Természetesen az emberi bűn világában nem lehet maradandó hazánk, hanem az eljövendőt keressük. És mi az eljövendő? Nyilvánvalóan a föld büntől és haláltól megtisztítottan.“¹⁾

A ker.-ségen az üdvösséget, a boldogságot, tehát Isten országát a túlvilágra helyezték. Blumhardtéknál a földi élet nem a siraalom völgyén való vándorlás, nemcsak előkészítés egy másik életre, hanem szent és komoly alka^ lom arra, hogy örök élet legyen, hogy a halál legyőzése legyen, azaz, hogy a *föld* Isten országává té tessék.

Isten országa ott van, ahol Isten minden mindenekben, ahol Isten és teremtményei között a harmónia teljesen helyre van állítva, ahol az ember magát *teljesen*, testét úgy, mint lelkét Isten rendelkezésére bocsátja.

Jézus ennek az országnak a szülötte s a kezdete egy-úttal, mert ő csak Istennék szolgált, mert benne az Atya akarata megvalósult a földön is. Közöttük tökéletes a harmonia. Akkor jön el Isten országa, ha Isten és teremte

¹⁾) Neue Wege XV. évf. 56. 1.

ményei között semmi idegen akarat sem lesz, ha a minden-ség elismeri és megszenteli az Úr nevét. Amíg ez meg-történik, Isten vár, noha volna hatalma egy pillanat alatt mindenkit magasztalásra kényszeríteni, vár, mint aki tékozló fiainak önkéntes megtérését kívánja, vár, amint fönsége a bűnösökkel szemben megköveteli s engedi, hogy fia, az egész teremtettség reprezentánsa vigye végbe az elszakadtak összegyűjtését. Ezért Isten országa előbb mint Krisztus országa valósul meg, hogy azután a Fiú is alávettessék az Atyának.

Ez az új testamentumi remény: az Ő visszajövetelének reménysége. Az új testamentumi remény: várakozás minden dolog végére, amikor minden összhangban lesz, amikor megszűnik minden fájdalom, megoldódik minden rejtelj és feltárul Jézusban az egész teremtettség felett Istennek a teljes irgalmassága.¹⁾

¹⁾ Chr. Bl. V. Glauben 51. 1.

BEFEJEZÉS.

Kevés lelkipásztornak volt életében oly nagy hallgatósága mint a Blumhardtoknak. Nemcsak gyülekezetük, avagy Bad-Bollban vendégeik hallgatták őket, de ezrek és ezrek sóvárogták az Igét az ő ajkukról hallani. Miért többek ők, mint a legtudományosabban képzett theológusok s miért figyelnek fel jobban szavukra, mint a „messzavidéken hires“ szónokok szavaira? Milyen egyszerű a felelet. Ők nem művészkedik el az Igét, hanem *realitást* látnak a bibliában és magukat az egész bibliához, nemcsak töredékeihez tartják.¹⁾ Nem keresnek semmit sem önmaguknak, meghaltak ők, hogy Krisztus éljen. Megremegnek attól a gondolattól, hogy egyéni törekvéseiik és vágyaik mennyire megölhetnék az isteni értelmét és gondolatát.

„Nem élt senki az utóbbi századokban, amennyire mi emberek tudjuk, akiknek az emberiség magasabb története számára olyan jelentősége lett volna; mint Blumhardt Johann Christophnak és Blumhardt Christophnak.“²⁾

Ugyancsak Ragaz jellemzi a Bad-Bollban lefolyt életet. „Ennek a háznak egész élete Isten országának szólt és ezért nem volt szüksége semmi különleges vallási formára. minden köszöntés áldás, minden házi munka, Istenisztelet. minden szó Isten dicsőítése. Nem volt itten más ügy, mint Isten ügye. Ezért volt minden szentséges természetes és minden természetes szentséges.“³⁾

¹⁾ Zündel: V. Chr. 63.1. 391. ²⁾ Neue W. XV. évf. 5.1. ³⁾ 458. l.

„Így vitetett Isten országa a *világba*, így lett valóság.“¹⁾

Ennyit Blumhardték életének hatásáról. Theológiájuknak messzemenő kihatásai vannak. Nem szólva Zündelről, ki „Jesus“ és „Apostelgeschichte“ c. munkáiban útmutatásaiak szerint interpretálja az írást, belőlük női ki a jelenkorú komoly *krisztusi* keresztyénség életrehívója. Koutter Herman s rajta keresztül a paradox theologia elsőrangú képviselői: Barth Karl (münsteri professor), Brunner Emil (zürichi professor), Thurneysen Eduárd (bázeli lelkész). Ezek pedig a huszadik század reformátorai.

Blumhardték theológiája Isten körül forog s minden lépéssénél Isten abszolútsága, Isten szuverenitása ütközik ki belőle. Szabad így mondanom: Istennek felségjogaiba való visszahelyezése és az ember igazi értékelése.

Blumhardték minden akartak, csak egyet nem: új theológiát adni. Irtóznak még ennek a gondolatától is. Nálok Isten minden és minden Isten, az ő »theológiájuk« is semmi az Úr szava mellett.

A két Blumhardtnál nem lehet szó valami régi rendszer felelevenítéséről sem, hanem Istennek tizenkilencedik és huszadik századbeli két prófétájáról, apostoláról, bizony-ságául annak, hogy Isten nem a tegnap Ura, hanem a máé és sokkal inkább Ura a holnapnak.

¹⁾) Neue Wege XV. évf. 459. 1.

FÜGGELÉK.

Az idézett könyvek pontos címe:

Zündel: Johann Christoph Blumhardt. 8. kiadás. Brunner kiadás. Giessen. X. 1921.

J. Chr. Blumhardt: Vom Glauben bis ans Ende. — (aus Predigten und Andachten.) Furchte kiadás Berlin. 1926.

R. Lejeune: Predigten und Andachten von Blumhardt. Rotaphel kiadás Zürich-Leipzig. 1925.

Chr. Blumhardt: Gedanken aus dem Reiche Gottes. Szerző kiadása.

Chr. Blumhardt: Vom “Reich Gottes. — III. kiadás. Furchte kiadás Berlin. 1925.

Chr. Blumhardt: Hausandachten für alle Tage des Jahres. II. kiadás. Furchte kiadás. Berlin. 1926.

Ed. Thurneysen: Christoph Blumhardt. Kaiser kiadás. München 1926.

»Neue Wege« Blätter für religiöse Arbeit. Szerkeszti: Prof. Ragaz Zürich. XIV. évf. 1920-ban, XV. évfolyam 1921-ben jelent meg.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Előszó — — — — — — — —	3.
Bevezetés — — — — — — — —	5.
BJumhardt Johann Christoph — — — —	6.
Blumhardt Christoph — — — — —	15.
Isten — — — — — — — —	23.
Az ember — — — — — — — —	28.
Jézus Krisztus — — — — — — — —	42.
Szentlélek — — — — — — — —	51.
Isten országa — — — — — — — —	53.
Befejezés — — — — — — — —	61.
Függelék — — — — — — — —	63.